

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації

Бойко Жанни Олексіївни

**«Реалізація державної політики у сфері утримання і виховання дітей-
сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні»,**

яка подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 28 – Публічне управління та адміністрування
за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування»

1. Оцінка роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи

Здобувачка Бойко Жанна Олексіївна виконала у повному обсязі Індивідуальний план виконання освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії. Освітня програма в обсязі 60 кредитів ECTS виконана у повному об'ємі. Здобувачка успішно склала іспити з наступних дисциплін: Концептуальні засади розвитку публічного управління та адміністрування; Публічна політика; Управління суспільним розвитком; Концептуальні засади сучасного наукового пізнання; Етика та світоглядні засади наукової діяльності; Методологічне забезпечення досліджень в сфері публічного управління та адміністрування; Методологічне забезпечення освітньої діяльності; Управління проектами; Комунікативні аспекти діяльності дослідника; Основи наукового мовлення; Інформаційні технології у науковій діяльності; Іноземна мова в професійній діяльності дослідника публічного управління та адміністрування; Механізми забезпечення національної безпеки; Законотворчий процес і нормотворча діяльність, органів публічної влади; Глобальне врядування і міжрівневі відносини у публічному управлінні; Педагогічна практика, що дозволило успішно провести виконання теоретичної складової роботи.

У процесі навчання здобувачка набула усіх компетентностей,

теоретичних знань, вмінь і навичок, визначених Стандартом вищої освіти третього науково-освітнього рівня за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Усі заплановані види навчальних і підготовчих робіт було виконано своєчасно. Здобувачка творчо і плідно співпрацювала і з науковим керівником, і з викладачами кафедри протягом усього терміну навчання в аспірантурі.

2. Обґрунтування вибору теми дослідження

Основним Законом нашої країни визначено, що Україна є демократичною, соціальною та правовою державою. І найголовнішим підтвердженням того, що вищенаведене є не просто декларативними принципами, але й фактично притаманними ознаками, є ефективність реалізації державної політики, спрямованої на підтримку найкризовіших соціальних груп. Отже, показником такої ефективності, що свідчить про ступінь розвиненості держави в цілому, є рівень соціальних гарантій для зазначених категорій населення, однією з яких є діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Сирітство як соціальне явище існує в будь-якому суспільстві – це складне багатоаспектне явище, яке в кожному конкретному випадку є особистою трагедією для дитини, належить до приватної сфери її особистого життя і в той же час є сферою відповідальності держави в розумінні гарантованого конституційного права на захист дітей та конституційного обов'язку держави щодо утримання та виховання дітей, які залишилися без батьківського піклування. Навіть найсприятливіші умови життєдіяльності суспільства не виключають повністю явища сирітства. Однак є фактори, які зумовлюють надмірне зростання таких невтішних показників як сирітство загалом, та соціальне сирітство зокрема. Події з 24 лютого 2022 року дотепер є найтрагічнішою сторінкою новітньої історії нашої молодшої держави. Жахливі обставини непереборної сили стали причиною різкого зростання кількості дітей, що залишились без піклування батьків та/або законних представників.

Тому особливої актуальності набуває наукове дослідження, необхідність

якого зумовлено нагальною потребою вивчення стану вжиття державою відповідних заходів, пошуку шляхів вдосконалення діяльності держави в зазначеній сфері, формулювання науково обґрунтованих пропозицій з метою забезпечення комплексної та ефективної реалізації державної політики щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – у всіх визначених законом формах їх влаштування.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

У дисертаційній роботі представлено результати наукових досліджень, що проводилися автором в рамках науково-дослідної роботи кафедри управління персоналом та підприємництва Навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна «Механізми розвитку людського потенціалу в інноваційній економіці» (державний реєстраційний номер – 0120U0105742). У межах цієї роботи авторкою обґрунтовано заходи сприяння збереження людського потенціалу національної економіки шляхом розвитку альтернативних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні.

4. Особистий внесок дисертантки в отримання наукових результатів та їх новизна

Дисертація є самостійно виконаною науковою працею. Усі сформульовані в ній висновки, теоретичні положення та пропозиції ґрунтуються на особистих дослідженнях. У дисертації не використовувалися ідеї співвиконавців науково-дослідної роботи.

Наукова новизна одержаних результатів визначається особистим внеском автора у вирішенні актуального наукового завдання в галузі науки публічного управління та адміністрування, що полягає в обґрунтуванні теоретичних засад і розробки практичних рекомендацій з удосконалення механізмів реалізації державної політики у сфері утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні.

Найважливішими результатами, що характеризують наукову новизну і розкривають логіку та зміст дисертації, є такі:

уперше:

– обґрунтовано доцільність доповнення основних принципів державної політики у сфері УВДС та ДПБП, специфічними принципами, а саме: гарантованості влаштування дітей; пріоритету сімейних форм влаштування дітей; співмірності як розумного співвідношення між державним контролем і забезпеченням достатнього рівня приватності; пріоритетності збереження рідної родини; сталого соціуму; пріоритету національного влаштування перед міжнародним; залученості; оперативності надання дітям прихистку, що сприятиме досягненню стратегічної мети – соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виховання їх як повноцінних членів суспільства, щоб кожна дитина могла відбутися як особистість і громадянин своєї країни, повною мірою реалізувати надані законом права та свої природні здібності на користь собі та соціуму;

удосконалено:

– базові механізми реалізації державної політики у сфері УВДС та ДПБП, зокрема, які застосовуються в умовах воєнного стану в Україні:

1) *нормативно-правовий* – шляхом обґрунтування пропозиції щодо необхідності вдосконалення *форми* договірного регулювання діяльності прийомної сім'ї, а саме – укладання двох окремих правочинів: 1) договір про створення прийомної сім'ї як своєрідну рамкову угоду, що зафіксує принципову домовленість сторін з даного питання та визначатиме відповідні загальні права та обов'язки; 2) договір про передачу дитини до прийомної сім'ї як конкретизований документ, що міститиме індивідуальні умови, з урахуванням особливостей саме тієї дитини, яка передається на виховання; та умов зазначених договорів у їх системному взаємозв'язку, що дасть змогу зробити функціонування прийомної сім'ї стабільнішим і більш чітко розділити та конкретизувати необхідні умови щодо всього складного комплексу правовідносин, пов'язаних зі створенням та діяльністю прийомних сімей;

2) *організаційно-інституційний* – шляхом обґрунтування необхідності узгодженої, ефективної взаємодії суб'єктів реалізації державної політики на всіх рівнях (згідно із запропонованою автором схемою), з розподілом їх функцій, із розумним розподіленням навантаження та розмежування управлінської компетенції щодо реалізації кожного з напрямів державної політики з метою недопущення покладення всього тягара відповідальності виключно на територіальні громади;

3) *економічний* – шляхом обґрунтування пропозиції щодо покладення основного тягара з надання дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, допомоги за принципом «гроші ходять за дитиною» саме на державний бюджет України (у тому числі, шляхом надання відповідних субвенцій місцевим бюджетам), щодо розробки інструментів сприяння залученню інвестицій недержавних фондів та організацій, грантів, програмних проектів тощо і водночас здійснення стратегічного планування бюджетної підтримки всіх започаткованих проектів – з метою уникнення ситуацій, коли після закінчення грантового фінансування такі проекти згортаються і надзвичайно потрібні та соціально значущі ініціативи залишаються без подальшої реалізації;

4) *соціальний* – шляхом обґрунтування пропозицій, спрямованих на ефективніше забезпечення підтримки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у доступі до освіти, в організації відпочинку, лікування тощо, а саме, запропоновано створити таку систему соціальної підтримки всіх форм УВДС та ДПБП, зокрема альтернативних, з урахуванням зарубіжного досвіду, яка б передбачала варіативність навчання, лікування, відпочинку за підтримки держави або спеціальних недержавних фондів як дітей, так і батьків-вихователів (опікунів) у цих формах УВДС та ДПБП;

5) *інформаційно-освітній* – шляхом надання пропозицій щодо забезпечення комплексного здійснення відповідних заходів, з використанням усіх можливих комунікаційних каналів, з метою привернення уваги

суспільства до проблеми сирітства та можливої участі громадян, на рівні з державою, у вирішенні цієї проблеми;

- систему форм УВДС та ДПБП шляхом надання пропозицій, виходячи із кращого зарубіжного досвіду, в частині розширення кола таких спеціалізованих форм (зокрема, короткотермінові сім'ї, сім'ї вихідного дня, сім'ї-спеціалісти);

дістали подальшого розвитку:

- уточнення понятійно-категоріального апарату науки публічного управління шляхом розкриття змісту понять: *система форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування*, яка визначається як сукупність окремо визначених, законодавчо закріплених форм влаштування дітей, що визначають порядок забезпечення уповноваженими особами чи органами обов'язкового піклування про дітей визначених категорій та об'єднані єдиною метою забезпечення реалізації права дитини на соціальний захист;

- науковий підхід щодо застосування у публічному управлінні ступеневої класифікації форм влаштування дітей у їх системі, виділивши дві групи: основні (гарантовані) форми та альтернативні (варіативні) форми, з подальшим розробленням таргетованих заходів публічної політики забезпечення реалізації принципів державної політики у сфері УВДС та ДПБП виходячи з головної мети – належної реалізації державою свого конституційного обов'язку у сфері УВДС та ДПБП, забезпечення зростання дітей у сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності.

- концепція діяльності центрів надання соціальних послуг – шляхом обґрунтування доцільності збереження цих центрів як необхідного елементу системи міжвідомчої координації в процесі реалізації державної політики у сфері УВДС та ДПБП, а також розширення спектру відповідних соціальних послуг.

У роботі поглиблено та доповнено існуючі знання і теоретико-методичні підходи щодо реалізації державної політики у сфері виховання та утримання

дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються

Викладені у дисертаційній роботі наукові положення, висновки та рекомендації відповідають вимогам щодо такого виду наукових досліджень. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій дисертації підтверджується використанням авторкою фундаментальних теоретичних положень, досліджень українських і зарубіжних учених, а також фактом опрацювання нею значного масиву теоретичних та статистичних даних. Обґрунтованість отриманих результатів підтверджується застосуванням досить різноманітних методів дослідження, а також їх позитивною оцінкою в процесі апробації на науково-практичних конференціях, публікацією результатів дослідження у фахових та міжнародних періодичних наукових виданнях. У цілому наукові результати, отримані в дисертації, є достовірними, науково обґрунтованими та доказовими.

6. Наукове, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Підготовлені автором рекомендації та розробки використані:

– в роботі Департаменту служб у справах дітей Харківської міської ради, зокрема щодо підтримки та розвитку альтернативних сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, розширення кола таких форм, вдосконалення форми договірного регулювання діяльності прийомної сім'ї, залучення фахівців у галузі психології, юриспруденції тощо до участі в роботі відповідних суб'єктів реалізації державної політики у сфері утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, щодо необхідності збереження, підтримки та розширення функцій центрів соціальних служб як важливих суб'єктів реалізації державної політики у вказаній сфері, визначених чинним законодавством (довідка б/н від 15.11.2024 р.)

- у діяльності комунальної установи «Мереф'янський центр надання

соціальних послуг» Мереф'янської міської ради, зокрема впроваджено наукові розробки, що стосуються розширення спектру соціальних послуг, які надають центри надання соціальних послуг, здійснення моніторингових досліджень – як оперативних, так і стратегічних, що є важливим елементом соціального супроводу діяльності сімейних форм влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (довідка №2024.12.11/01д. від 12.11.2024 р.)

- у змісті дисципліни «Стратегічне управління людськими ресурсами», яка включена до магістерської освітньо-професійної програми «Управління персоналом та економіка праці», що викладається в ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

7. Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, опублікованих автором

Публікації здобувачки відповідають п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження опубліковано в 15 наукових працях, з них: 5 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях; 1 стаття у закордонному виданні; 4 тез доповідей у матеріалах конференцій за участю здобувача; 1 підрозділ у колективній монографії.

Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Бойко Ж. О. Упровадження інституту прийомної сім'ї як альтернативної форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Теорія та практика державного управління. 2020. №3(70).

2. Бойко Ж. Розвиток альтернативних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в ході реалізації людиноцентристської державної політики у сфері піклування про дітей. Державне будівництво. 2022. Т.31. №1. С.113-126.

3. Статівка Н. В., Бойко Ж. О. Роль держави у розвитку соціальної інфраструктури для покращення якості життя сільського населення. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2023. №2. С.85-88.

4. Бойко Ж. Нормативно-правове забезпечення реалізації в Україні державної політики у сфері утримання та влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Суспільство та національні інтереси. 2024. №4 (4).

5. Статівка Н.В., Бойко Ж.О. Реалізація державної політики у сфері влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в умовах децентралізації та інституційних змін в Україні. Суспільство та національні інтереси. 2024. №8 (8). С.833-853.

Публікації у міжнародних періодичних наукових виданнях

1. Boiko Z. Improvement of the evacuation procedure for children under martial law in the course of state policy implementation in the field of maintenance and raising of orphans and children deprived of parental care. Baltic Journal of Legal and Social Sciences. 2024. №3. P. 232-328.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Бойко Ж.О. Комплексний підхід при формуванні механізму державного управління у сфері розвитку альтернативних форм утримання та влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Best practices of administration : матер. Міжнар. наук. конф., м. Рига, 16-17 лип. 2021. Р. С.27-31.

2. Бойко Ж.О. Необхідність змін у системі інституційного догляду та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Публічне управління XXI: в умовах гібридних загроз : збірник наукових матеріалів XXII Міжнародного наукового конгресу. Харків. 2022. С. 114-117.

3. Boiko Zh.O. Regarding the issue of improving the form of contractual regulation of foster family activities as an element of the legal mechanism of public administration in the system of state care for children. Publishing House «Baltija

Publishing». 2022.

4. Бойко Ж.О. Державне унормування процесу влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування, у сімейні форми виховання в умовах воєнного стану. Публічне управління XXI століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів : зб. наук. матер. XXIII Міжнар. наук. конгресу, м. Харків, 27 квіт. 2023 р. С. 570-574.

Наукові праці, які додатково відображають результати дисертації:

1. Бойко Ж. О. Приймна сім'я як альтернативна форма влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. №11. С.94–96.

2. Бойко Ж. О. Окремі аспекти визначення істотних умов договору про влаштування дитини в прийомну сім'ю. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2013. Вип. 21. Т.1, ч.1. С.192-194.

3. Бойко Ж. Окремі аспекти зарубіжного досвіду створення і функціонування прийомних (фостерних) сімей. *Legea și Viața*. 2014. №4/2(268). С.30-34.

4. Бойко Ж. О. Окремі аспекти правового статусу учасників договору про влаштування дитини в прийомну сім'ю. *Право і суспільство*. 2014. №6-2, ч.3. С.45-49.

5. Бойко Ж.О. Розвиток альтернативних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як складова формування людського капіталу. Людський потенціал в інноваційній економіці: теорія і практика управління розвитком : монографія / [Н. В. Статівка, О. В. Жадан, В. Л. Міненко та ін.]. Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр». 2021. С. 257-264.

8. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, її наукових праць та Протоколу контролю оригінальності (перевірку наявності текстових запозичень виконано в антиплагіатній Інтернет-системі Strikeplagiarism.com) встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації

не містить текстових запозичень, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

9. Апробація матеріалів дисертації

Основні ідеї, теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювались на засіданнях кафедри управління персоналом та підприємництва; на міжнародному науковому конгресі «Публічне управління XXI століття: погляд у майбутнє» (м. Харків, 2021р.); на міжнародному науковому конгресі «Публічне управління XXI століття: в умовах гібридних загроз» (м. Харків, 2022 р.); на міжнародній науковій конференції «Best practices of administration» (м. Рига, Латвія, 2021 р.); на міжнародному науковому конгресі «Публічне управління XXI століття: особливості воєнного і післявоєнного періодів» (м. Харків, 2023 р.).

10. Оцінка структури, мови та стилю дисертації

Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступно для сприйняття. Дисертація написана науковим стилем мовлення, структура дисертації відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту

За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Бойко Ж.О. на тему «Реалізація державної політики у сфері утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні» повністю відповідає галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» та відповідає паспорту

спеціальності 281 – «Публічне управління та адміністрування». Здобувачкою повністю виконано освітню та наукову складову третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

12. Результати обговорення та проведення презентації. Рекомендація дисертації до захисту

Здобувачка представила основні результати дисертаційної роботи на розширеному засіданні кафедри управління персоналом та підприємництва навчально-наукового інституту «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна щодо попередньої експертизи дисертації (Витяг з протоколу №2 розширеного засідання кафедри управління персоналом та підприємництва від 31 січня 2025 р.) у формі презентації та наукової дискусії після її завершення. На даному засіданні були присутні 13 науковців, із яких 5 докторів наук, 7 кандидатів наук, 1 доктор філософії.

У рамках цього розширеного засідання було ухвалено одностайно (13 голосів «за») рекомендувати дисертаційну роботу Бойко Ж.О. «Реалізація державної політики у сфері утримання і виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні» до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 28 – «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування».

Головуючий на розширеному засіданні
кафедри управління персоналом та підприємництва
ННІ «Інститут державного управління»
ХНУ імені В.Н. Каразіна – доктор наук з
державного управління, професор,
професор кафедри економічної
політики та менеджменту
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна.

Ігор ДУНАШВ